

Prawnokarna ochrona wolności w wybranych państwach europejskich w ujęciu porównawczym, cz. I.

1. Wstęp

Porównanie uregulowania przestępstw przeciwko wolności wypada zacząć od uwag dotyczących ich katalogu. Jego kształt jest zwykle efektem sposobu rozumienia wolności i jej rodzajów. W prawie polskim obok typowych przestępstw przeciwko wolności, jak pozbawienie wolności (art. 189 k.k.), handel ludźmi (art. 189a k.k.), groźba karalna (art. 190 k.k.), stalking i podszywanie się (art. 190a), zmuszanie (art. 191 k.k.), utrwalanie wizerunku nagiej osoby lub rozpowszechnianie takich treści (art. 191a k.k.), wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody (art. 192 k.k.) i naruszenie miru domowego (art. 193 k.k.), istnieją przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania (rozdział XXIV k.k.) i przeciwko wolności seksualnej, połączone w jeden rozdział (XXV) z przestępstwami przeciwko obyczajności. Taki kształt i zróżnicowanie przestępstw przeciwko wolności jest wynikiem sposobu rozumienia wolności. Można przyjąć, że chodzi o wolność w wąskim rozumieniu (rozdział XXIII k.k.) i w szerokim (pozostałe rozdziały k.k., gdzie mowa o wolności). Wieloznaczność pojęcia wolności sprawia, że już klasyfikacja przestępstw przeciwko wolności w różnych państwach warta jest oddzielnej uwagi.

K.k. **Albanii** typizuje przestępstwa przeciwko wolności w sekcji VII, rozdziału III części szczególnej pt. „Przestępstwa przeciwko wolności człowieka”. Oddzielnie uregulowano przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, łącząc je z odpowiednikami polskich przestępstw przeciwko obyczajności w sekcji VI („Przestępstwa seksualne”). Prawo albańskie nie zna pojęcia wolności seksualnej. Oddzielnie (w sekcji X) stypizowano przestępstwa przeciw wolności religii. Przestępstwa przeciwko wolności to: wzięcie zakładnika (art. 109, 109a, 109b), wymuszone zaginięcie (art. 109c), bezprawne pozbawienie wolności (art. 110), handel dorosłymi (art. 110a), czyny z nim związane (art. 110b, 110c),

---

¹ Dr hab. prawa, Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

porwanie statku (art. 111) i naruszenie miru domowego (art. 112). Groźba karalna jest przestępstwem przeciwko życiu (art. 84).

Austriacki k.k. przestępstwom przeciwko wolności poświęca III rozdział części szczególnej, o takimż tytule. Tytuły kolejnych rozdziałów nie wskazują wprost na szczególne postaci wolności, ale istnieją przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (pod nazwą przestępstw przeciwko integralności seksualnej i samostanowieniu w sferze seksualnej – rozdział X) oraz przeciwko wolności religijnej (nazwane przestępstwami przeciwko pokojowi religijnemu i spokojowi zmarłych – rozdział VIII). Do przestępstw przeciwko wolności należą pozbawienie wolności (§ 99), uprowadzenie osoby chorej umysłowo lub bezbronnej w celu wykorzystania seksualnego (§ 100), uprowadzenie małoletniego w takim celu (§ 101), porwanie z szantażem (§ 102), przekazanie osoby we władzę osoby zagranicznej (§ 103), niewolnictwo (§ 104), handel ludźmi (§ 104a), zmuszanie w typie podstawowym (§ 105) i kwalifikowanym (§ 106), groźba karalna (§ 107), uporczywe nękanie (§ 107a), znęcanie się (§ 107b), szantaż (§ 108), naruszenie miru domowego (§ 109) i zabieg leczniczy bez zgody pacjenta (§ 110).

Niemal identyczne jest uregulowanie k.k. **Liechtensteinu**. Rozdział 3 części szczególnej, zatytułowany „Przestępstwa przeciwko wolności” obejmuje: pozbawienie wolności (§ 99), uprowadzenie osoby chorej bezbronnej lub bezwolnej w celu wykorzystania seksualnego (§ 100), uprowadzenie małoletniego w celu wykorzystania seksualnego (§ 101), porwanie z szantażem (§ 102), przekazanie osoby we władzę osoby zagranicznej (§ 103), handel niewolnikami (§ 104), handel ludźmi (§ 104a), zmuszanie w typie podstawowym (§ 105) i kwalifikowanym (§ 106), groźbę karalną (§ 107), uporczywe nękanie (§ 107a), znęcanie się (§ 107b), szantaż (§ 108), naruszenie miru domowego (§ 109) i zabieg leczniczy bez zgody pacjenta (§ 110).

Rozdział 18 k.k. **Niemiec** zawiera przestępstwa przeciwko wolności. Przestępstwa seksualne (przeciwko samostanowieniu seksualnemu) są zawarte w rozdziale 14, a przestępstwa przeciwko wolności religijnej (rozdział 11) formalnie są przestępstwami przeciwko wolności². Rozdział 18 obejmuje handel ludźmi (§ 232–234), deportację (§ 234a), uprowadzenie małoletniego (§ 235), handel dziećmi (§ 236), wymuszone małżeństwo (§ 237), nękanie (§ 238), pozbawienie wolności (§ 239), porwanie w celu wymuszenia (§ 239a), wzięcie zakładnika (§ 239b), zmuszanie (§ 240), groźbę karalną (§ 241) i nara-

---

² Noszą nazwę przestępstw, które odnoszą się do religii i wyznania. Są skonstruowane w oparciu o racjonalizację wolnościową.

żenie na prześladowania z powodów politycznych (§ 241a). Naruszenie miru domowego jest przestępstwem przeciwko porządkowi publicznemu (§ 123).

Szwajcarski k.k. poświęca przestępstwom przeciwko wolności 4. tytuł części szczególnej. Są to: groźba karalna (art. 180), zmuszanie (art. 181), wymuszenie małżeństwa lub związku partnerskiego (art. 181a), handel ludźmi (art. 182), pozbawienie wolności lub porwanie (art. 183), wzięcie zakładnika (art. 185) i naruszenie miru domowego (art. 186). Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (tytuł 5.) noszą nazwę przestępstw przeciwko integralności seksualnej. Przestępstwa przeciw wolności religijnej są przestępstwami przeciwko porządkowi publicznemu.

Rozdział XVIII k.k. **Węgier** zatytułowany „Przestępstwa przeciwko wolności” obejmuje porwanie (§ 190), niezawiadomienie o przygotowaniu do porwania (§ 191), handel ludźmi (§ 192), zmuszanie do pracy (§ 193), pozbawienie wolności (§ 194) i zmuszanie (§ 195). Oddzielnie stypizowano przestępstwa seksualne i przeciwko wolności seksualnej (rozdział XIX), a naruszenie miru domowego jest przestępstwem przeciwko prawom człowieka i godności ludzkiej (§ 221).

K.k. **Finlandii** określa przestępstwa przeciwko wolności w rozdziale 25. W sekcji 1 stypizowano ograniczenie lub pozbawienie wolności w typie podstawowym, w sekcji 2 – w typie kwalifikowanym, sekcja 3 i 3a to handel ludźmi, 3b i 3c – nielegalna adopcji, 4 wzięcie zakładnika, 5 i 5a – porwanie dziecka, 6 nieumyślne ograniczenie lub pozbawienie wolności, 7 – groźba, a 8 – zmuszanie. Naruszenie miru domowego jest przestępstwem przeciwko prywatności (rozdział 24, sekcja 1 i 2). Oddzielnie uregulowano przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, połączone w rozdziale 20 z przestępstwami przeciwko obyczajności, pod nazwą przestępstw seksualnych.

Rozdział XX k.k. **Litwy** („Przestępstwa przeciwko wolności człowieka”) obejmuje: pozbawienie wolności (art. 146), handel ludźmi (art. 147), wykorzystanie do wymuszonej pracy (art. 147¹) i ograniczanie wolności zachowań (art. 148). Oddzielnie określono przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (rozdział XXI), równym prawom człowieka i wolności sumienia (rozdział XXV). Wzięcie zakładnika (art. 252) to przestępstwo przeciw porządkowi publicznemu, a groźba karalna przeciw życiu i zdrowiu (art. 145).

K.k. **Francji** zawiera przestępstwa przeciwko wolności w IV rozdziale części szczególnej. Obejmuje on uprowadzenie i bezprawne pozbawienie wolności (art. 224 – 1 do 224 – 5 – 2) i porwanie statku wodnego lub powietrznego, albo innego środka transportu (art. 224 – 6 do 224 – 8 – 1). Obok niego ochrony wolności dotyczy częściowo rozdział V (przestępstwa przeciwko godności

osób), którego sekcja I typizuje dyskryminację (art. 225 – 1 do 225 – 4), sekcja I bis handel ludźmi (art. 225 – 4 – 1 do 225 – 4 – 9). Za postać zmuszania można uznać czyny z sekcji III bis (art. 225 – 16 – 1 do 225 – 16 – 3), czyli zmuszanie do rytuałów inicjacyjnych. Typem wiążącym się z ochroną wolności, a unormowanym wśród przestępstw przeciwko mieniu, jest szantaż, jako swego rodzaju odpowiednik zmuszania (art. 312 – 1 do 312 – 9). Groźba karalna jest przestępstwem przeciw psychicznej integralności człowieka (art. 222 – 17 – 222 – 18 – 2). Stalking stypizowano w art. 222 – 33 – 2 wśród przestępstw seksualnych.

Rosyjski k.k. w ramach rozdziału VII („Przestępstwa przeciwko osobie”) wyodrębnia tytuł 17 – przestępstwa przeciwko wolności, czci i godności człowieka. Obejmuje on porwanie (art. 126), pozbawienie wolności (art. 127), handel ludźmi (art. 127.1), wykorzystanie pracy niewolniczej (art. 127.2), bezprawne umieszczenie w ośrodku psychiatrycznym (art. 128). Typy te połączono ze zniesławieniem (art. 128.1). Oddzielnie (tytuł 18 rozdziału VII) uregulowano przestępstwa przeciwko nienaruszalności i wolności płciowej człowieka. Naruszenie miru domowego (art. 139) jest przestępstwem przeciwko konstytucyjnym prawom i wolnościom człowieka wraz z takimi, jak: naruszenie równości praw (art. 136), bezprawne rozpowszechnianie wiadomości o życiu osobistym (art. 137), naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 138), bezprawny obrót środkami technicznymi mogącymi służyć do bezprawnego zbierania informacji (art. 138.1), odmowa informacji (art. 140), przeszkadzanie w realizacji praw wyborczych lub pracy komisji wyborczej (art. 141), naruszenie zasad finansowania kampanii (art. 141.1), fałszowanie dokumentów wyborczych (art. 142), fałszowanie wyników głosowania (art. 142.1), naruszenie przepisów ochrony pracy (art. 143), utrudnianie pracy dziennikarza (art. 144), naruszenie przepisów o ochronie pracy kobiety w ciąży lub opiekującej się dzieckiem do lat 3 (art. 145), niewypłacanie zarobków i innych świadczeń (art. 145.1), naruszenie praw autorskich i pokrewnych (art. 146), naruszenie praw wynalazczych i patentowych (art. 147), naruszenie prawa do wolności sumienia i wyznania (art. 148) oraz przeszkadzanie manifestacji (art. 149). Poza przestępstwami przeciwko wolności stypizowano wzięcie zakładnika (art. 206), w rozdziale IX („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi powszechnemu”), tytule 24 („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu”). Groźba karalna jest przestępstwem przeciwko życiu i zdrowiu (art. 119). Rosyjskie prawo nie zna typu zmuszania.

W k.k. **Armenii** są trzy rozdziały dotyczące ochrony wolności. Rozdział 17 – przestępstwa przeciwko wolności, ludzkiemu honorowi i godności, 18 –

przeciw seksualnej niezależności i wolności seksualnej, 19 – przeciw konstytucyjnym prawom człowieka i wolności obywateli. Przepięstwa przeciwko wolności połączono z przestępstwami przeciwko czci i nietykalności cielesnej. Rozdział 19 obejmuje naruszenie równości obywateli (art. 143), nielegalne zbieranie, przechowywanie, wykorzystywanie i rozpowszechnianie informacji o życiu osobistym lub rodzinnym (art. 144), ujawnienie tajemnicy lekarskiej (art. 145), naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 146), odmowę wiadomości o osobie (art. 148), przeszkadzanie w wykonywaniu praw wyborczych (art. 149), fałszowanie wyników wyborów lub głosowania (art. 150), rozpowszechnianie oszczerczych wiadomości o kandydacie lub partii (art. 151), złamanie procedury układania listy głosujących (art. 152), głosowanie więcej niż raz lub za innego (art. 153), naruszenie tajności głosowania (art. 154), zmuszanie do udziału lub odmowy udziału w strajku (art. 155), bezprawna odmowa zatrudnienia kobiety w ciąży lub z dzieckiem do lat 3 bądź zwolnienie jej z pracy (art. 156), złamanie ochronnych przepisów o pracy (art. 157), naruszenie prawa autorskiego lub pokrewnych (art. 158), naruszenie praw patentowych (art. 159), naruszenie prawa do wykonywania obrzędów religijnych (art. 160), naruszenie prawa do zakładania i działania związków i partii (art. 161), tworzenie lub zarządzanie organizacjami naruszającymi prawa obywatela (art. 162), naruszenia przepisów o zgromadzeniach, demonstracjach itp. (art. 163), naruszenie prawa do działalności dziennikarza (art. 164). Na tle tych typów wyróżnia się naruszenie nietykalności mieszkania (art. 147). Przepięstwami przeciwko wolności są porwanie (art. 131), handel ludźmi (art. 132), bezprawne pozbawienie wolności (art. 133), bezprawne umieszczanie lub przetrzymywanie w szpitalu psychiatrycznym (art. 134) i groźba karalna (art. 137). Wzięcie zakładnika (art. 218) to przestęstwo przeciwko bezpieczeństwu publicznemu.

W k.k. **Azerbejdżanu**, obok rozdziału 19, gdzie przestęstwa przeciwko wolności połączono z przestępstwami przeciwko czci, istnieją przestęstwa przeciwko wolności seksualnej (rozdział 20) i konstytucyjnym prawom i wolnościom człowieka i obywatela (rozdział 21). Ten ostatni rozdział obejmuje naruszenie równości (art. 154), tajemnicy korespondencji (art. 155), zbieranie informacji o cudzym życiu prywatnym (art. 156), ograniczenie w wykonywaniu prawa do głosowania (art. 159), utrudnianie pracy komisji wyborczej (art. 160), fałszowanie dokumentów wyborczych (art. 161), naruszenie zasad higieny pracy (art. 162), utrudnienie dziennikarzowi wykonywania obowiązków (art. 163), naruszenie praw pracowniczych ciężarnej lub matki co najmniej trojga dzieci (art. 164), naruszenie prawa autorskiego lub pokrewnych (165), naruszenie

praw patentowych (art. 166), naruszenie wolności obrzędów religijnych (art. 167), ograniczenie praw z powodu aktywności religijnej (art. 168) i ograniczenie prawa do zgromadzania się (art. 169). Z przestępstw, które w prawie polskim są przestępstwami przeciwko wolności tu właśnie stypizowano: naruszenie nietykalności mieszkania (art. 157) i naruszenie nietykalności pomieszczeń osoby prawnej (art. 158). Rozdział 19 zawiera bezprawne pozbawienie wolności (art. 145), porwanie (art. 144) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (art. 146), a także przestępstwa przeciwko czci. Wzięcie zakładnika (art. 215) jest przestępstwem przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu, a groźba karalna (art. 134) przeciwko życiu i zdrowiu.

Podobna jest konstrukcja ochrony wolności w prawie **Białorusi**. Rozdział VII („Przestępstwa przeciwko człowiekowi”), zawiera tytuł 22, „Przestępstwa przeciwko wolności, czci i godności”. Obejmuje on handel ludźmi (art. 181), wykorzystanie pracy niewolniczej (art. 181 – 1), porwanie (art. 182), bezprawne pozbawienie wolności (art. 183), bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (art. 184), zmuszanie (art. 185), groźbę (art. 186), bezprawne zachowania związane z zatrudnieniem obywateli za granicą (art. 187), nadto zniesławienie i znieważenie. Odrębnie (tytuł 20) unormowano przestępstwa przeciw samostanowieniu seksualnemu i wolności seksualnej. Tytuł 23 to przestępstwa przeciw konstytucyjnym prawom i wolnościom człowieka i obywatela – naruszenie równości (art. 190), przeszkadzanie w realizacji praw wyborczych (art. 191), naruszenie przepisów o wyborach (art. 192), tworzenie lub przewodzenie organizacji naruszającej prawa i wolności (art. 193), działanie w niej (art. 193 – 1)³, utrudnianie legalnej działalności organizacji społecznych (art. 194), utrudnianie legalnej działalności organizacji religijnych (art. 195), utrudnianie demonstracji (art. 196), prześladowanie za krytykę (art. 197), utrudnianie pracy dziennikarza (art. 198), naruszenie przepisów prawa pracy (art. 199), zmuszanie do udziału lub do zaniechania udziału w strajku (art. 200), naruszenie praw autorskich lub pokrewnych (art. 201), naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 203), nieudzielenie informacji (art. 204), a także naruszenie miru domowego (art. 202). Poza wskazanym rozdziałami pozostaje wzięcie zakładnika, uregulowane w art. 291, skonstruowanym jako *lex primaria* w odniesieniu do art. 182 (porwanie), i umiejscowionym w rozdziale X („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu i zdrowiu publicznemu”), tytule 27 („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu”).

³ Oba przepisy warte są bliższej uwagi, na którą brak tu miejsca. Warto tylko zauważyć, że klasyfikowanie ich jako chroniących w jakimkolwiek zakresie wolność może być traktowane jedynie jako rodzaj ponurego żartu.

W k.k. **Mołdawii** przestępstw przeciwko wolności, połączonych z przestępstwami przeciwko czci i godności osobistej, dotyczy rozdział III części szczególnej. Są to: porwanie (art. 164), uprowadzenie małoletniego przez dorosłego krewnego (art. 164¹), handel ludźmi (art. 165), pozbawienie wolności (art. 166), niewolnictwo (art. 167), wymuszona praca (art. 168) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (art. 169). Oddzielnie uregulowano przestępstwa przeciwko wolności seksualnej⁴. Naruszenie miru domowego (art. 179) jest zawarte w rozdziale V zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko politycznym, pracowym i innym konstytucyjnym prawom obywateli”. Przestępstwem, które stanowi swego rodzaju postać zmuszania jest szantaż (art. 189), będący przestępstwem przeciwko mieniu. Istnieje też art. 280 (porwanie) w rozdziale XIII („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu”). Groźba karalna (art. 155) to przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu.

Norweski k.k. typizuje przestępstwa przeciwko wolności w rozdziale 21. Są to: zmuszanie (art. 222), bezprawne pozbawienie wolności (art. 223), handel ludźmi (art. 224), oddanie człowieka w stan niewolnictwa (art. 225), ograniczanie praw innej osoby (art. 226) i groźba karalna (art. 227). Przestępstwa seksualne stypizowano w rozdziale 19, pod takim właśnie tytułem.

W k.k. **Bułgarii** przestępstwa przeciwko wolności są rozdzielone. Porwanie (art. 142) i pozbawienie wolności (142a) stanowią sekcję IV rozdziału II części szczególnej pt. „Przestępstwa przeciw osobie”, różne postaci zmuszania (art. 143) i groźby (144) określono w sekcji V zatytułowanej „Przymus”. Tu też znajduje się art. 143a (wzięcie zakładnika). Handel ludźmi obejmuje sekcja IX (art. 159a – 15d). Rozdział ten poza przestępstwami przeciw szeroko pojętej wolności, obejmuje przestępstwa przeciwko życiu (sekcja I), zdrowiu (sekcja II), narażenie na niebezpieczeństwo (sekcja III), ujawnienie cudzej tajemnicy (sekcja VI), przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej (sekcja VII) i seksualne (sekcja VIII)⁵.

K.k. **Chorwacji** zawiera przestępstwa przeciwko wolności w rozdziale XI. Obejmuje on naruszenie miru domowego (art. 122), bezprawne przeszukanie (art. 123), pozbawienie wolności (art. 124), porwanie (art. 125), zmuszanie (art. 128), groźbę karalną (art. 129), ale też naruszenie równości (art. 106), wolności wypowiedzi (art. 107), prawa do demonstracji i protestu (art. 108), prawa do wolności stowarzyszania się (art. 109), wolności religijnej (art. 110),

⁴ Tytuł rozdziału IV części szczególnej nie wskazuje na ich racjonalizację wolnościową, ponieważ brzmi on „Przestępstwa związane z życiem seksualnym”.

⁵ Przestępstwa seksualne obejmują zarówno przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, jak i przeciwko obyczajności.

prawa do strajku (art. 111), prawa do składania skarg i wniosków (art. 112), prawa do publikacji (art. 113), prawa do pracy (art. 114), prawa do opieki zdrowotnej (art. 115), wolności głosowania (art. 116), ograniczenie prawa do głosowania (art. 117), nadużycie prawa do głosowania (art. 118), naruszenie tajemnicy głosowania (art. 119), niszczenie dokumentów wyborczych (art. 120), oszustwo wyborcze (art. 121), wymuszenie zeznań (art. 126), złe traktowanie przez władzę publiczną (art. 127), naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 130), niedozwolone nagrywanie (art. 131), ujawnienie tajemnicy zawodowej (art. 132), bezprawne posługiwanie się danymi osobowymi (art. 133), naruszenie spokoju zmarłych (art. 134). Przepisy przeciwko wolności seksualnej połączono z przestępstwami przeciwko moralności seksualnej (rozdział XIV). W rozdziale XIII („Przepisy przeciwko dobrom chronionym międzynarodowo”) uregulowano wzięcie zakładnika (art. 171) i handel ludźmi (art. 175).

Łotewski k.k. łączy przestępstwa przeciwko wolności z przestępstwami przeciwko honorowi i godności (rozdział XV). Obok istnieje rozdział XIV („Przepisy przeciwko fundamentalnym prawom i wolnościom obywateli”), który zawiera: naruszenie miru domowego (§ 143), tajemnicy korespondencji (§ 144), praw pracowniczych (§ 146), wynalazczych i autorskich (§ 147–149), przepisów antidyskryminacyjnych (§ 149¹), bezprawne zachowania z użyciem cudzych danych (§ 145), obrazę uczuć religijnych (§ 150) i zakłócenie obrzędu religijnego (§ 151). Klasyczne przestępstwa przeciwko wolności obejmują: pozbawienie wolności (§ 152), porwanie (§ 153), wzięcie zakładnika (§ 154), handel ludźmi (§ 154¹) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (§ 155)⁶. Przepisy seksualne noszą nazwę przestępstw przeciwko moralności i nienaruszalności seksualnej⁷. Groźba (art. 132) należy do przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu.

Podobna jest regulacja k.k. **Ukrainy**. Rozdział III części szczególnej dotyczy przestępstw przeciwko wolności, czci i godności człowieka. Są to: bezprawne pozbawienie wolności (art. 146), wzięcie zakładnika (art. 147), zamiana dziecka (art. 148), handel ludźmi (art. 149), wyzysk dzieci (art. 150), wykorzystanie małoletniego do zebrania (art. 150¹) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (art. 151). Oddzielnie stypizowano przestępstwa przeciwko wolności i nietykalności seksualnej (rozdział IV). Podobnie, jak np. w Rosji, istnieje rozdział (V) dotyczący praw i wolności człowieka i obywatela. Podobny jest też katalog zawartych tam przestępstw – utrudnianie wykonywania praw

⁶ Obok tych typów w rozdziale umiejscowiony jest też § 156 typizujący zniesławienie.

⁷ Rozdział XVI.

wyborczych lub pracy komisji wyborczej (art. 157), fałszowanie dokumentów wyborczych (art. 158), głosowanie więcej niż raz (art. 158¹), naruszenie tajemnicy głosowania (art. 159), niszczenie dokumentacji wyborczej (art. 158²), naruszenie zasad finansowania kampanii wyborczej (art. 159), naruszenie prawa o referendum (art. 160), dyskryminacja z uwagi na przynależność rasową, narodową lub przekonania religijne (art. 161), naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 163), niealimentacja dzieci (art. 164), niealimentacja rodziców (art. 165), niewykonywanie obowiązku opieki (art. 166), nadużywanie praw opiekuńczych (art. 167), ujawnienie tajemnicy przysposobienia (art. 168), bezprawne zachowania związane z przysposobieniem (art. 169), utrudnianie legalnej działalności partii, spółek i in. (art. 170), utrudnianie pracy dziennikarza (art. 171), poważne naruszenie prawa pracy (art. 172), poważne naruszenie postanowień umowy o pracę (art. 173), zmuszanie do udziału w strajku lub utrudnianie go (art. 174), niewypłacanie wynagrodzenia (art. 175), naruszenie prawa autorskiego lub pokrewnych (art. 176), naruszenie praw wynalazczych i podobnych (art. 177), uszkodzenie przedmiotu czci religijnej (art. 178), profanacja świątyni (art. 179), zakłócanie obrzędu (art. 180), zamach na zdrowie człowieka z powodu religii (art. 181), naruszenie prywatności (art. 182), naruszenie prawa do wykształcenia (art. 182) i naruszenie prawa do bezpłatnej opieki medycznej (art. 184). Szczególne miejsce w tym katalogu zajmuje przestępstwo naruszenia miru domowego (art. 162). Groźba karalna jest przestępstwem przeciwko życiu i zdrowiu (art. 129).

Specyficzna jest systematyka przestępstw przeciwko wolności w prawie **Estonii**. W rozdziale 9 („Przestępstwa przeciwko osobie”), sekcji II („Przestępstwa przeciwko zdrowiu”) wyodrębniono podsekcję drugą pt. „Akty przemocy”, obejmującą groźbę karalną (§ 120), powodowanie bólu (§ 121) i tortury (§ 122). Sekcja VI obejmuje handel ludźmi (§ 133–§ 133¹), przestępstwa okołoprostytucyjne i przeciwko wolności, jak uprowadzenie (§ 134), wzięcie zakładnika (§ 135), bezprawne pozbawienie wolności (§ 136), a ponadto bezprawne śledzenie (§ 137), prowadzenie badań na człowieku (§ 138), zmuszenie do udzielenia narządu lub tkanki (§ 138¹), bezprawne ich pobranie (§ 139) i doprowadzenie do zgody na pobranie (§ 140). Oddzielnie stypizowano przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (sekcja VII), pod nazwą przestępstw przeciwko samookreśleniu w sferze seksualnej.

Sama systematyka przestępstw przeciwko wolności może stanowić interesujący przedmiot refleksji. We wszystkich uregulowaniach da się zauważyć „twarde jądro”, obejmujące kilka typów, które niemal wszędzie są przestępstwami przeciwko wolności. Są to: pozbawienie wolności, handel ludźmi, zmu-

szanie i (rzadziej) groźba karalna. Zwykle znajdują się one w ramach przestępstw przeciwko wolności. Te ostatnie zwykle mają samodzielny charakter, choć niekiedy bywają łączone z przestępstwami przeciwko czci i nietykalności cielesnej, przeciwko konstytucyjnym prawom i wolnościom obywateli, ewentualnie występują w ramach szerszej kategorii przestępstw przeciwko osobie. Łączenie w szerszą kategorię jest charakterystyczne dla państw należących do romańskiej rodziny prawa karnego. Dość często są tu kategorie, takie jak: przestępstwa przeciwko osobie, wolności i czci, wolności, czci i nietykalności cielesnej. Państwa, w których są te regulacje, można zaliczyć do modelu, w którym wolność jest chroniona niesamoistnie.

Niekiedy zdarza się wśród niech submodel ochrony wolności konstytucyjnych. Niektóre typy – jak naruszenie miru domowego – są tam zaliczane do specyficznej kategorii przestępstw przeciwko konstytucyjnym prawom i wolnościom obywateli. Dostyc często taka regulacja występuje w państwach z przeszłością totalitarną, co nie wydaje się być bez znaczenia⁸. Kategoria ta obejmuje przestępstwa przeciwko wyborom i referendum, wolności sumienia i wyznania, pracownicze, czasem prasowe i dotyczące praw autorskich. Spośród klasycznych przestępstw przeciwko wolności tu właśnie niekiedy znajduje się naruszenie miru domowego. Ten ostatni typ bywa różnie traktowany. W państwach należących do wskazanego submodelu jest przestępstwem przeciwko wolności konstytucyjnej, w innych przestępstwem przeciwko wolności. Rzadkie są przypadki, gdy typ ten w ogóle nie jest wiązany z wolnością, jak np. w Niemczech⁹.

Jest to model kazuistyczny. Istnieje wiele typów, w większości jeszcze rozwarstwionych (znaczna ilość typów kwalifikowanych). Jest to charakterystyczne dla państw postsowieckich.

Obok modelu niesamoistnej ochrony wolności istnieje taki, w którym wolność jest traktowana samoistnie, co znajduje wyraz w systematyce ustawy – jest samodzielny rozdział dotyczący ochrony wolności. Obok wskazanego wyżej „twardego jądra” bywają tam zaliczane także inne typy, jednak w tym modelu katalog przestępstw przeciwko wolności nie jest rozbudowany ani pod względem liczby typów, ani ich rozwarstwienia.

Właściwie wszystkie prezentowane państwa znają typ niewolnictwa, który może być postrzegany jako przestępstwo przeciwko wolności, jednak większość państw umieszcza go w innych rozdziałach kodeksu¹⁰.

⁸ Zapewne tego rodzaju doświadczenia skłaniają do werbalnego akcentowania wagi praw podstawowych.

⁹ Jest to przestępstwo przeciwko porządkowi publicznemu.

¹⁰ Wyjątkiem jest Mołdawia.

Poniżej przedstawione zostaną uregulowania przestępstw przeciwko wolności w poszczególnych państwach. Prezentowane typy dobrano w nawiązaniu do uregulowań polskich – kolejno omawiane będą: pozbawienie wolności, handel ludźmi, groźba, stalking i podszywanie się, zmuszanie, utrwalanie wizerunku nagiej osoby, zabieg leczniczy bez zgody i naruszenie miru domowego.

2. Pozbawienie wolności

Przestępstwo pozbawienia wolności występuje niemal we wszystkich analizowanych państwach. Niekiedy istnieje dodatkowo porwanie i bezprawne umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym, typowe dla państw postsowieckich. W większości państw, co wynika ze zobowiązań międzynarodowych, istnieje typ handlu ludźmi, który można uważać za odmianę pozbawienia wolności, ale który będzie omówiony osobno z uwagi na swą specyfikę. Zwraca uwagę istnienie w niektórych państwach typów, które albo polegają na pozbawieniu wolności, albo są do niego zbliżone, jednak są przestępstwami przeciwko rodzinie i opiece (uprowadzenie małoletniego w Niemczech), lub wolności seksualnej (uprowadzenie małoletniego lub osoby nieporadnej w celu wykorzystania seksualnego w Austrii i Liechtensteinie).

Pozbawienie wolności uregulowano wszędzie podobnie. Czyn zwykle polega na pozbawieniu wolności. Zawsze chodzi o zachowanie bezprawne, choć nie każda ustawa mówi o tym wprost¹¹. Niemal wszędzie istnieje tylko typ umyślny. W Finlandii, w pewnym zakresie w Austrii, istnieje typ nieumyślny¹². W większości analizowanych państw znany jest co najmniej jeden typ kwalifikowany. Najczęściej znamieniem kwalifikującym jest osiągnięcie lub przekroczenie pewnego czasu pozbawienia wolności (miesiąc w Austrii i Norwegii, 10 dni w Szwajcarii, 7 w Niemczech i Francji, 72 godziny w Finlandii, „długi czas” na Ukrainie). Znamieniem kwalifikującym bywa sposób traktowania pokrzywdzonego (Szwajcaria, Francja, Austria, Finlandia, państwa postsowieckie). Niekiedy okolicznością kwalifikującą są następstwa, jak śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu (Niemcy, Francja, Norwegia). Wiele typów kwalifikowanych występuje w państwach postsowieckich, gdzie istnieje pewien standardowy zestaw znamion kwalifikujących: popełnienie czynu z pokrzywdzeniem więcej, niż jednej osoby, małoletniego, kobiety w ciąży przez więcej niż jedną osobę, powtórnie, w ramach zorganizowanej grupy przestępczej. Kwalifiko-

¹¹ M. Mozgawa, [w:] *System prawa karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2012, s. 343.

¹² Z państw, które nie są szczegółowo prezentowane typ nieumyślny istnieje w Danii.

wanym typem jest porwanie, charakteryzujące się gwałtownością działania, typowe dla państw o prawie karnym typu romańskiego.

W k.k. **Albanii** pozbawienie wolności (art. 110) polega na bezprawnym przetrzymywaniu człowieka i podlega grzywnie lub pozbawieniu wolności do roku. W razie spowodowania poważnego cierpienia fizycznego albo popełnienia czynu z innymi osobami przeciw kilku osobom lub po raz kolejny, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 7 lat.

Art. 109 zabrania pod groźbą pozbawienia wolności od 10 do 12 lat porwania lub przetrzymywania człowieka w celu uzyskania korzyści oraz pomocy w popełnieniu tego czynu lub w ukryciu albo ucieczce sprawców. W razie pokrzywdzenia małoletniego poniżej 14 lat¹³, sprawca podlega pozbawieniu wolności od 15 lat. Kolejny typ kwalifikowany polega na porwaniu lub przetrzymywaniu małoletniego do lat 14, połączonym z fizycznymi lub psychicznymi torturami lub popełnionym przez więcej niż jedną osobę (pozbawienie wolności od 15 lat). Gdy następstwem czynu jest śmierć, sprawca podlega dożywotniemu pozbawieniu wolności. Zgodnie z art. 109a, jeżeli porwany lub przetrzymywany zostanie zwolniony w czasie poniżej 7 dni, bez stawiania żądań, sprawca podlega pozbawieniu wolności od 3 do 5 lat. Art. 109c typizuje wymuszone zaginięcie. Czyn polega na aresztowaniu, zatrzymaniu, uprowadzeniu lub podjęciu innego działania skutkującego pozbawieniem wolności przez funkcjonariuszy publicznych albo osoby działające na podstawie ich upoważnienia, za ich aprobatą lub przy ich wsparciu. Drugą odmianą czynu jest ukrycie losu tych osób lub miejsca ich pobytu i odmowa niezbędnej pomocy i ochrony prawnej. Sprawca podlega pozbawieniu wolności od 7 do 15 lat. Jeżeli czyn popełniono z pokrzywdzeniem dzieci, kobiet w ciąży lub ludzi, którzy nie są w stanie się chronić, a także kiedy wywołał poważne fizyczne cierpienie lub został popełniony we współsprawstwie bądź z pokrzywdzeniem kilku osób, sprawca podlega pozbawieniu wolności od 10 do 20 lat. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć, czyn jest zagrożony karą dożywotniego pozbawienia wolności. Ten sam przepis stanowi, że nielegalne zabieranie dzieci lub pozbawianie wolności dzieci, których ojciec bądź matka są przedmiotem wymuszonego zaginięcia stanowi odrębny typ, zagrożony pozbawieniem wolności od 5 do 10 lat. Czyn ten, o czym wyraźnie stanowi sam przepis, obejmuje też przetrzymywanie dzieci urodzonych przez przetrzymywaną pokrzywdzoną. Przepis wprowadza odpowiedzialność przełożonego sprawców, który ma świadomość, że podwładni lub nad-

---

¹³ Zgodnie z art. 12 k.k. Albanii, nieletnim jest sprawca, który nie ukończył 14 lat życia. Wiek ten jest nie tylko granicą odpowiedzialności karnej, lecz także tworzy granicę, poniżej której istnieje szczególna ochrona nieletniego.

zorowani mają zamiar dopuścić się czynu i nie bierze pod uwagę dostępnych mu informacji, wskazujących na taki zamiar, albo który sprawuje kontrolę nad zachowaniami związanymi z wymuszonym zaginięciem, który nie podejmuje wszystkich koniecznych i rozsądnych środków, mających zapobiec czynowi lub doprowadzić do ukarania podwładnych lub nadzorowanych, wreszcie który nie kieruje sprawy do właściwego organu zajmującego się ściganiem przestępstw. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 7 lat.

Austriacki k.k. typizuje bezprawne pozbawienie wolności w § 99. Zgodnie z jego ust. 1 kto innego więzi lub w inny sposób bezprawnie pozbawia wolności osobistej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Zgodnie z ust. 2, jeżeli pozbawienie wolności trwa dłużej niż miesiąc, łączy się ze szczególnym udęrczeniem lub następuje w okolicznościach, które mogą je powodować, sprawca podlega pozbawieniu wolności od 1 do 10 lat. Szczególne udęrczenie zachodzi wówczas, kiedy ze względu na swą intensywność może zakłócić funkcjonowanie pokrzywdzonego pod względem fizycznym lub psychicznym przez dłuższy czas¹⁴. Za specyficzne typy pozbawienia wolności można uznać uprowadzenie osoby chorej umysłowo lub bezbronnej (§ 100) lub małoletniego (§ 101) w celu wykorzystania seksualnego, porwanie z szantażem (§ 102), przekazanie osoby we władzę osoby zagranicznej (§ 103).

Uprowadzenie osoby chorej umysłowo lub bezbronnej jest zabronione pod groźbą kary od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Jest to postać karalnego przygotowania do przestępstwa seksualnego, gdyż musi być podjęte w zamiarze, by sprawca lub inna osoba dopuściła się wykorzystania seksualnego. Podobnie skonstruowane (i zagrożone identyczną karą) jest uprowadzenie małoletniego z zamiarem, by został wykorzystany seksualnie przez sprawcę lub inną osobę (§ 101). Czyn z § 101 jest szczególnym typem nie tylko pozbawienia wolności, lecz przede wszystkim uprowadzenia małoletniego, określonego w § 195 k.k.¹⁵

Porwanie z szantażem określa § 102 ust. 1, jako uprowadzenie osoby przemocą, w inny sposób bez zgody lub za zgodą uzyskaną wadliwie (groźbą, podstępem), w celu zmuszenia innej osoby do działania, znoszenia lub zaniechania lub na przetrzymywaniu osoby w takim celu. Karą jest pozbawienie wolności

¹⁴ Wyrok OGH z 9 XI 1977 r. (10 Os 139/77), <http://www.jusline.at/index.php?cpid=77cc2619465c939cd4189c33216b2d0c&feed=439450> [dostęp: 25.03.2015].

¹⁵ Na temat czynu z § 195 k.k. Austrii: M. Mozgawa, M. Kulik, A. Szczekala, *Przestępstwo uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego lub osoby nieporadnej – art. 211 k.k. (ze szczególnym uwzględnieniem tzw. uprowadzeń rodzicielskich)*, „Prawo w Działaniu” 2013, nr 16, s. 38–39.

od 10 do 20 lat. Zgodnie z ust. 2 tej samej karze podlega sprawca, który w tymże celu zabiera lub przetrzymuje małoletniego, chorego psychicznie lub osobę z innego powodu niezdolną do oporu albo wykorzystuje uprowadzenie lub przetrzymywanie jej przez kogo innego. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć, sprawca podlega karze od 10 do 20 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności (ust. 3). W razie dobrowolnego uwolnienia pokrzywdzonego sprawca (ust. 4) podlega karze od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z § 103 kto działając przemocą, w inny sposób bez zgody, za zgodą uzyskaną groźbą lub podstępem przekazuje małoletniego, chorego psychicznie lub ubezwłasnowolnionego za granicę, podlega pozbawieniu wolności od 10 do 20 lat. Warunkiem odpowiedzialności jest, by sprawca lub pokrzywdzony był obywatelem Austrii, albo wydany został zatrzymany w czasie czynu w Austrii. Regulacje k.k. **Liechtensteinu** są niemal identyczne.

Prawo **niemieckie** wyróżnia kilka typów pozbawienia wolności. Bezprawne pozbawienie wolności jest określone w § 239 StGB. Obok istnieją specjalne postaci pozbawienia wolności lub zbliżone do niego, jak deportacja (§ 234a), uprowadzenie małoletniego (§ 235), handel dziećmi (§ 236), porwanie w celu wymuszenia (§ 239a), wzięcie zakładnika (§ 239b). Zgodnie z § 239 ust. 1 uwięzienie lub inne bezprawne pozbawienie wolności podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 lub grzywny. Typ kwalifikowany określa § 239 ust. 2. Kara wynosi od 1 do 10 lat pozbawienia wolności, jeżeli pozbawienie wolności trwa ponad tydzień i w razie spowodowania poważnego uszczerbku na zdrowiu pokrzywdzonego. Jeżeli następstwem czynu była śmierć, sprawca podlega karze nie krótszej niż 3 lata pozbawienia wolności (§ 239 ust. 3). W § 239 ust. 5 przewidziano dla obu typów kwalifikowanych wypadki mniejszej wagi. W wypadku mniejszej wagi czynu z § 239 ust. 3 sprawca podlega karze od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności, a czynu z § 239 ust. 4 od 1 do 10 lat. Uprowadzenie małoletniego (§ 235) jest przestępstwem przeciwko rodzinie. Polega na zabraniu lub nieoddaniu małoletniego rodzicom, rodzicowi, opiekunowi, osobie sprawującej pieczę¹⁶. Istnieje też handel dziećmi, polegający na trwałym oddaniu dziecka przez rodzica lub opiekuna innej osobie w wyniku poważnego zaniedbania obowiązków wychowawczych¹⁷. Przystępstwa te są nieco podobne do pozbawienia wolności i handlu ludźmi.

Deportacja nie jest typem pozbawienia wolności, polega bowiem nie na pozbawieniu, a na istotnym ograniczeniu wolności lokomocyjnej. Sprawca czynu

¹⁶ Szczegółowo: ibidem, s. 40.

¹⁷ Ibidem, s. 40–41.

z § 234a nie przetrzymuje pokrzywdzonego, lecz powoduje jego pozostawanie poza obszarem stosowania niemieckiej ustawy karnej, utrudniając mu powrót, przez co naraża go na niebezpieczeństwo prześladowań z powodów politycznych, w szczególności na arbitralnie stosowaną przemoc lub naruszenie życia, zdrowia, wolności, kradzież albo poważne pogorszenie sytuacji zawodowej lub statusu ekonomicznego. Podlega pozbawieniu wolności od roku. W wypadku mniejszej wagi podlega karze od 3 miesięcy do 5 lat (ust. 2). Karalne jest przygotowanie (ust. 3) pod groźbą kary pozbawienia wolności do 5 lat lub grzywny.

Szwajcarski k.k. zna pozbawienie wolności lub porwanie (art. 183) i wzięcie zakładnika (art. 185). Zgodnie z art. 183 ust. 1 bezprawne uwięzienie, bezprawne pozbawienie wolności w inny sposób, a także porwanie człowieka siłą, groźbą lub podstępem jest zagrożone pozbawieniem wolności do lat 5 lub grzywną. Zgodnie z art. 183 ust. 2 tej samej karze podlega, kto porywa osobę do lat 16 lub niezdolną do przeciwstawienia się. Zgodnie z art. 184, jeżeli sprawca zmierza do uzyskania okupu, pozbawienie wolności trwa ponad 10 dni, pokrzywdzony jest traktowany okrutnie lub jego zdrowie zostaje narażone, karą jest co najmniej rok pozbawienia wolności.

Art. 185 ust. 1 typizuje pozbawieniu osoby wolności w celu zmuszenia osoby trzeciej do działania, zaniechania lub znoszenia pod groźbą kary od roku pozbawienia wolności. Zgodnie z ust. 2, jeżeli sprawca groził zabójstwem, spowodował poważne zranienie, lub działał okrutnie, podlega karze od 3 lat. Zgodnie z ust. 3 w szczególnie poważnych przypadkach, zwłaszcza gdy czyn dotyka wielu osób, można wymierzyć dożywotnie pozbawienie wolności. Jeżeli sprawca dobrowolnie zwolni pokrzywdzonego, możliwe jest nadzwyczajne złagodzenie kary (art. 185 ust. 4.2).

Węgierski k.k. typizuje pozbawienie wolności w § 194. Zna też porwanie (§ 191) i niezawiadomienie o przygotowaniach do niego (§ 192). Zgodnie z § 194 ust. 1, kto pozbawia inną osobę wolności osobistej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Typ kwalifikowany (ust. 2) jest zagrożony karą od 1 do 5 lat pozbawienia wolności. Znamionami kwalifikującymi są: 1) popełnienie czynu wobec osoby poniżej 18 lat życia; 2) działanie z premedytacją lub ze złośliwych pobudek; 3) dręczenie ofiary; 4) popełnienie czynu w odniesieniu do osoby niezdolnej do obrony; 4) prezentowanie pokrzywdzonemu śmiercionośnej broni; 5) użycie takiej broni; 6) spowodowanie znaczącej szkody; 7) bezprawne podanie się za przedstawiciela władzy. W razie skumulowania okoliczności obciążającej wskazanej pod pkt. 1 z jedną ze wskazanych w pkt. 2 lub 3, sprawca podlega (zgodnie z § 194 ust. 3) karze pozbawienia wolności od 2 do 8 lat.

Porwanie (§ 191 ust. 1) jest pozbawieniem wolności przy użyciu siły lub bezpośredniego zagrożenia dla życia bądź integralności ciała, albo przy z czynieniem pokrzywdzonego bezbronnym lub niezdolnym do wyrażenia woli, bądź z wykorzystaniem tego, w celu uzyskania korzyści w zamian za jego zwolnienie. Sprawca podlega karze od 2 do 8 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z § 191 ust. 2 1) popełnienie czynu wobec osoby, która nie ukończyła 18 lat życia; 2) działanie w związku przestępnym; 3) prezentowanie pokrzywdzonemu śmiertelnej broni; 4) użycie jej; 5) porwanie funkcjonariusza węgierskiego lub obcego, w związku z pełnioną przezeń funkcją jest zagrożone karą od 5 do 15 lat pozbawienia wolności. Kolejny typ kwalifikowany określa ust. 3. Jest on zagrożony karą od 5 do 20 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności. Znamionami kwalifikującymi są: 1) popełnienie czynu wobec pokrzywdzonego, który nie ukończył 14 lat życia; 2) spowodowanie szczególnie poważnej szkody i 3) śmierć pokrzywdzonego. Sprawca podlega karze od 10 do 20 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności, jeżeli czyn jest połączony z zabójstwem (§ 191 ust. 4). Przygotowanie do porwania jest karalne (§ 191 ust. 5). Zgodnie z § 191 ust. 6 w razie dobrowolnego przerwania przez sprawcę czynu na porwaniu, zanim nastąpią poważne konsekwencje, możliwe jest nadzwyczajne złagodzenie kary. § 192 typizuje niedoniesienie odpowiednim władzom lub osobie, która ma być porwana o znanym sprawcy przypadku przygotowań do porwania. Warunkiem karalności jest, by nastąpiło przynajmniej usiłowanie porwania. Czyn zagrożony jest karą do 3 lat pozbawienia wolności.

Dość skomplikowane są regulacje kodeksu prawa **fińskiego**. W rozdziale 25, w sekcji 1 określone jest ograniczenie lub pozbawienie wolności w typie podstawowym, w sekcji 2 – w typie kwalifikowanym, w sekcji 4 wzięcie zakładnika, w sekcji 5 i 5a porwanie dziecka, a w sekcji 6 nieumyślne ograniczenie lub pozbawienie wolności.

Zgodnie z sekcją 1 rozdziału 25, kto przemocą, przez zatrzymanie lub w inny sposób bezprawnie uniemożliwia innemu przemieszczanie się lub izoluje go, podlega pozbawieniu wolności do lat 2 lub grzywnie. Zgodnie z sekcją 2, gdy pozbawienie wolności trwa ponad 72 godziny lub gdy sprawca powoduje poważne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia, jeżeli działa ze szczególnym okrucieństwem bądź z groźbą użycia szczególnie poważnej przemocy, a także w innym poważnym wypadku sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 4 miesięcy do 4 lat. Wzięcie zakładnika (sekcja 4 rozdziału 25), polega na pozbawieniu wolności innego w celu skłonienia osoby trzeciej do działania, zaniechania lub znoszenia, pod groźbą, że w razie niespełnienia

żądania zakładnik nie będzie zwolniony lub zostanie zabity bądź zraniony, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na okres od 1 do 10 lat.

Zatrzymanie dziecka, zgodnie z sekcją 5c, polega na zatrzymaniu przez rodzica lub opiekuna dla siebie wyłącznej możliwości wykonywania opieki nad dzieckiem. Czyn nie stanowi zatem pozbawienia wolności. Czyn z sekcji 5a polega na nieuprawnionym zabraniu dziecka i też nie jest przestępstwem przeciwko wolności, a przeciwko wykonywaniu władzy rodzicielskiej lub opieki. Wyczerpanie jego znamion jest niezależne od woli zabieranego lub zatrzymywanego.

Zwraca uwagę nieumyślne pozbawienie wolności (sekcja 6 rozdziału 25). Zgodnie z jej ust. 1 ten, kto przez zaniedbanie powoduje utratę przez innego wolności, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy, chyba że waga czynu nie jest znaczna. Zgodnie z ust. 2 tej samej karze podlega, kto pozbawia innego wolności w błędnym przekonaniu, że ma do tego prawo.

K.k. **Litwy** typizuje bezprawne pozbawienie wolności w art. 146. Jego ust. 1 stanowi, że kto bezprawnie pozbawia inną osobę wolności, jeżeli jego zachowanie nie stanowi wzięcia zakładnika, podlega karze grzywny, aresztu lub pozbawienia wolności do lat 3. Znamionami kwalifikującymi (art. 146 ust. 2) są: użycie przemocy, groźba zamachu na życie lub zdrowie, pozbawienie wolności na czas przekraczający 48 godzin. Czyn jest zagrożony karą pozbawienia wolności do 4 lat. Kolejnym typem kwalifikowanym jest umieszczenie pokrzywdzonego w szpitalu psychiatrycznym (art. 146 ust. 3), zabronione pod groźbą kary do 5 lat pozbawienia wolności.

Wzięcie zakładnika jest określone art. 252, z rozdziału XXXV („Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu”). Zgodnie z art. 252 ust. 1, kto porywa lub przetrzymuje osobę i domaga się od instytucji, państwa lub organizacji międzynarodowej określonego działania lub zaniechania, a także ten, kto grozi natychmiastowym zabójstwem lub spowodowaniem uszczerbku na zdrowiu zakładnika podlega karze pozbawienia wolności od 1 do 10 lat. Zgodnie z ust. 2 w razie wzięcia dwóch lub więcej zakładników, sprawca podlega od 3 do 15 lat.

Francuski k.k. typizuje uprowadzenie i bezprawne pozbawienie wolności w art. 224 – 1 do 224 – 5 – 2. Zgodnie z art. 224 – 1 aresztowanie, porwanie, zatrzymanie lub uwięzienie osoby bez upoważnienia uprawnionego organu poza przypadkami przewidzianymi przez prawo, podlega karze więzienia kryminalnego do 20 lat. W razie zwolnienia pokrzywdzonego w ciągu 7 dni sprawca podlega grzywnie do 75 000 euro, co nie dotyczy przypadków określonych w art. 224 – 2. Ten ostatni przepis tworzy typ kwalifikowany. Znamionami kwalifikującymi są spowodowanie trwałego kalectwa umyślnie lub w wyniku przetrzymywania w szczególnie ciężkich warunkach. Czyn jest

zagrożony karą do 30 lat więzienia kryminalnego. W razie stosowania tortur, innych zachowań o barbarzyńskim charakterze lub spowodowania śmierci sprawca podlega karze dożywotniego więzienia kryminalnego. Kolejny typ kwalifikowany przewiduje art. 224 – 3. W razie popełnienia czynu z pokrzywdzeniem dwóch lub więcej osób sprawca podlega karze więzienia kryminalnego do lat 30. Jednak w razie zwolnienia pokrzywdzonych w ciągu 7 dni – karze do 10 lat więzienia zwykłego. Łagodniejsza sankcja nie dotyczy przypadków określonych w art. 224 – 2.

Zgodnie z art. 224 – 4, jeżeli pokrzywdzony został aresztowany, porwany, zatrzymany lub uwięziony jako zakładnik w celu przygotowania lub ułatwienia zbrodni lub występku, pomocy w ucieczce, zapewnienia bezkarności sprawcy lub osiągnięcia określonego celu, np. uzyskania okupu, sprawca podlega karze więzienia kryminalnego do 30 lat. W razie zwolnienia pokrzywdzonego w ciągu 7 dni, sprawca podlega karze do 10 lat więzienia zwykłego, co nie dotyczy przypadków określonych w art. 224 – 2.

Gdy pokrzywdzony ma poniżej 15 lat życia, sprawca podlega karze surowszej. W wypadku typów zagrożonych karą do 20 lat więzienia kryminalnego można wymierzyć ją do lat 30. W wypadku przestępstw zagrożonych karą do 30 lat więzienia kryminalnego, można ją wymierzyć dożywotnio (art. 224 – 5). Podobnie jest w razie popełnienia czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej. W tym ostatnim wypadku podniesiona jest też do 1 000 000 euro górna granica grzywny (art. 224 – 5 – 2). Art. 224 – 5 – 1 przewiduje czynny żal, który polega na powiadomieniu władz sądowych lub administracyjnych, zapobieżeniu przestępstwu, a w wypadkach, w których jest to istotne, na zidentyfikowaniu współsprawcy lub współsprawców. Sprawca nie podlega karze. Jeżeli nie zapobiegł przestępstwu, ale zapobiegł utracie życia lub trwałemu kalectwu, kara więzienia podlega zmniejszeniu o połowę.

Rosyjski k.k. zna pozbawienie wolności (art. 127) porwanie (art. 126) i bezprawne umieszczenie w ośrodku psychiatrycznym (art. 128) oraz wzięcie zakładnika (art. 206), które jest przestępstwem przeciwko bezpieczeństwu publicznemu. Zgodnie z art. 127 ust. 1 bezprawne pozbawienie wolności, które nie stanowi porwania, jest zagrożone karą ograniczenia wolności do lat 2, pracami poprawczymi do lat 2, aresztem od 3 do 6 miesięcy lub pozbawieniem wolności do lat 2. Liczne typy kwalifikowane przewiduje art. 127 ust. 2. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przez grupę osób działających za uprzednim porozumieniem; użycie przemocy niebezpiecznej dla życia lub zdrowia; użycie broni lub przedmiotów używanych jako broń; w odniesieniu do oczywiście małoletniego; w odniesieniu do kobiety, o której sprawca wie-

dział, że jest w ciąży i w odniesieniu do dwóch lub więcej pokrzywdzonych. Czyn ten jest zagrożony karą prac poprawczych do lat 5 lub karą od 3 do 5 lat pozbawienia wolności. W wypadku popełnienia czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub nieumyślnego spowodowania śmierci pokrzywdzonego, bądź wywołania innych ciężkich następstw, sprawca podlega karze od 4 do 8 lat pozbawienia wolności.

Art. 126 ust. 1 typizuje porwanie, które podlega karze prac poprawczych do lat 5 lub pozbawieniu wolności na ten sam czas. Tenże czyn popełniony przez grupę osób działających za uprzednim porozumieniem, z użyciem przemocy niebezpiecznej dla życia lub zdrowia, z użyciem broni lub przedmiotów używanych jako broń, w odniesieniu do oczywiście małoletniego, w odniesieniu do kobiety, o której sprawca wiedział, że jest w ciąży, w odniesieniu do dwóch lub więcej pokrzywdzonych, lub w celu osiągnięcia korzyści podlega karze pozbawienia wolności od 5 do 12 lat z możliwością ograniczenia wolności do lat 2 (art. 126 ust. 2). W razie popełnienia czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, lub spowodowania nieumyślnie śmierci pokrzywdzonego albo innego poważnego następstwa sprawca podlega karze pozbawienia wolności na okres od 6 do 15 lat z możliwością ograniczenia wolności do lat 2 (art. 126 ust. 3). W razie zwolnienia pokrzywdzonego sprawca nie podlega karze, jeżeli w jego zachowaniu nie były zawarte ustawowe znamiona innego czynu zabronionego¹⁸.

Bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym w typie podstawowym podlega, zgodnie z art. 128 ust. 1, karze pozbawienia wolności do lat 3, karze pracy poprawczej do lat 3 lub karze ograniczenia wolności do lat 3. Znamieniem kwalifikującym typu określonego w art. 128 ust. 2 jest wykorzystanie przez sprawcę stanowiska służbowego lub spowodowanie śmierci człowieka jako nieumyślnego następstwa. Czyn w typie kwalifikowanym podlega karze pracy poprawczej do lat 5 z możliwością orzeczenia zakazu zajmowania stanowiska lub prowadzenia określonej działalności do lat 3, albo pozbawieniem wolności do lat 7, także z możliwością orzeczenia zakazu zajmowania stanowiska lub prowadzenia określonej działalności do lat 3.

Art. 206 typizuje wzięcie zakładnika. Czyn w typie podstawowym z ust. 1, polega na pochyceniu lub przetrzymywaniu zakładnika w celu zmuszenia państwa, organizacji międzynarodowej, osoby prawnej lub fizycznej, albo grupy osób do wykonania lub powstrzymania się od jakiegoś działania, jako

---

¹⁸ Regulacja ta jest wprowadzona tzw. uwagą (ros. *примечание*). W kodeksach karnych państw postsowieckich stosowane są tzw. uwagi, stanowiące część przepisu, ale pozostające poza podziałem redakcyjnym na artykuły i ustępy. Uwagi stanowią przepisy prawne i zawierają treść normatywną.

warunku uwolnienia i podlega karze od 5 do 10 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z ust. 2 w razie popełnienia czynu przez grupę osób za uprzednim porozumieniem, z użyciem przemocy niebezpiecznej dla życia lub zdrowia człowieka, broni lub przedmiotów używanych jako broń, w odniesieniu do oczywiście małoletniego, do kobiety, o której sprawca wie, że jest w ciąży, wobec dwóch lub więcej pokrzywdzonych, w celu osiągnięcia korzyści lub na zlecenie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 do 15 lat z ograniczeniem wolności na okres od 1 do 2 lat.

Zgodnie z ust. 3 w razie popełnienia czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, albo jeżeli wywołano nieumyślnie śmierć pokrzywdzonego lub inne ciężkie następstwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 8 do 15 lat z ograniczeniem wolności na okres od 1 do 2 lat. Jeżeli natomiast zachowanie było połączone z umyślnym spowodowaniem śmierci człowieka sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 15 do 20 lat z ograniczeniem wolności na okres od 1 do 2 lat, albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. Przepis zawiera dodatkową uwagę, że w razie dobrowolnego lub następującego na żądanie władz zwolnienia pokrzywdzonego sprawca nie podlega karze, jeżeli czyn nie zawiera ustawowych znamion innego czynu zabronionego.

W prawie karnym **Armenii** bezprawne pozbawienie wolności w typie podstawowym określa art. 133 ust. 1. Jest ono wyraźnie skonstruowane jako typ podstawowy w odniesieniu do porwania (handlu ludźmi), przepis bowiem stanowi, że bezprawne pozbawienie wolności, o ile nie jest połączone z porwaniem, jest zagrożone karą prac poprawczych do lat 2, aresztu od 1 do 3 miesięcy lub pozbawienia wolności do lat 2. Typ kwalifikowany określa art. 133 ust. 2. Znamionami kwalifikującymi jest: popełnienie czynu przeciwko ciężarnej, małoletniemu, dwóm lub więcej pokrzywdzonym, z użyciem broni lub przedmiotu użytego jako broń, przez grupę osób działających za uprzednim porozumieniem, z użyciem przemocy groźnej dla zdrowia lub groźby użycia takiej przemocy. Sprawca podlega pozbawieniu wolności od 3 do 5 lat. W razie popełnienia czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub gdy następstwem czynu (spowodowanym nieumyślnie) jest śmierć pokrzywdzonego lub inne ciężkie następstwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 4 do 8 lat (art. 133 ust. 3).

Bezprawne umieszczenie lub przetrzymywanie w szpitalu psychiatrycznym jest zgodnie z art. 134 ust. 1 zagrożone karą pozbawienia wolności do 3 lat. Zgodnie z ust. 2 ten sam czyn popełniony z motywów najemniczych lub z nadużyciem pozycji służbowej, a także gdy następstwem czynu (spowodowanym nieumyślnie) jest śmierć pokrzywdzonego lub inne ciężkie następstwa, zagrożony jest karą od 4 do 7 lat pozbawienia wolności. Obok wskazanych typów

istnieje jeszcze art. 218 – wzięcie zakładnika. Jest to przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu publicznemu¹⁹.

K.k. **Azerbejdżanu** zna bezprawne pozbawienie wolności (art. 145), porwanie (art. 144) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (art. 146). Wzięcie zakładnika (art. 215), które jest stypizowane w sekcji X („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu”), w rozdziale 25 („Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu”)²⁰.

Zgodnie z art. 145 ust. 1 bezprawne pozbawienie wolności, niepołączone z porwaniem podlega karze pracy poprawczej do lat 2 lub pozbawienia wolności do roku. Typ kwalifikowany tworzy art. 145 ust. 2. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przeciw dwóm lub więcej osobom; przeciw kobiecie ciężarnej, o której stanie sprawca wiedział; przeciw małoletnim²¹; przez grupę osób, przez zorganizowaną grupę przestępczą; z użyciem przemocy powodującej zagrożenie życia lub zdrowia pokrzywdzonego; użycie broni lub przedmiotu używanego jak broń. Sprawca podlega karze od 3 do 5 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z art. 145 ust. 3 spowodowanie nieumyślnie następstwa w postaci śmierci człowieka lub innych poważnych następstw jest zagrożone karą od 5 do 10 lat pozbawienia wolności.

Porwanie, zgodnie z art. 144 ust. 1, jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 5 do 10 lat. Typ kwalifikowany określa art. 144 ust. 2. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przeciwko dwóm lub więcej osobom; przeciwko kobiecie ciężarnej, o której stanie sprawca wiedział; małoletnim; popełnienie czynu przez grupę osób bądź przez zorganizowaną grupę przestępczą; z użyciem przemocy powodującej zagrożenie życia lub zdrowia pokrzywdzonego; użycie broni lub przedmiotu używanego jak broń, a także działanie na zlecenie lub w charakterze najemnika. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 8 do 12 lat. Kolejny typ kwalifikowany porwania stypizowano w art. 144 ust. 3. Znamionami kwalifikującymi jest pokrzywdzenie małoletniego, albo nieumyślne spowodowanie śmierci lub innych poważnych następstw. Czyn jest zagrożony karą pozbawienia wolności do 10 do 15 lat. W razie dobrowolnego zwolnienia pokrzywdzonego sprawca nie podlega karze, chyba że jego zachowanie stanowi inny czyn zabroniony.

¹⁹ Typ ten ma bardzo podobny kształt we wszystkich państwach powstałych po rozpadzie ZSRS, dlatego szczegółowo został omówiony tylko na gruncie rosyjskim i białoruskim.

²⁰ Typ ten ma bardzo podobny kształt we wszystkich państwach powstałych po rozpadzie ZSRS, dlatego szczegółowo został omówiony tylko na gruncie rosyjskim i białoruskim.

²¹ Zgodnie z art. 14 ust. 1 k.k. Mołdawii chodzi o osobę, która nie ukończyła 18 lat życia.

Art. 146 ust. 1 typizuje bezprawne umieszczenie osoby oczywiście zdrowej psychicznie w szpitalu psychiatrycznym. Czyn ten jest zagrożony karą pracy poprawczej do lat 2 lub pozbawieniem wolności do lat 3. Jeżeli czyn popełniono z wykorzystaniem stanowiska służbowego sprawcy, karę stanowi pozbawienie wolności na okres od 3 do 5 lat, z zakazem zajmowania określonych stanowisk lub wykonywania określonych zawodów do lat 3 (art. 146 ust. 2). Jeżeli nieumyślnie wywołano śmierć lub inne poważne następstwo, sprawca podlega karze od 5 do 8 lat pozbawienia wolności (art. 146 ust. 3).

K.k. **Białorusi** zna porwanie (art. 182), bezprawne pozbawienie wolności (art. 183) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (art. 184). Bezprawne pozbawienie wolności (art. 183 ust. 1) polega na zamknięciu człowieka w pomieszczeniu lub innym przymusowym zamknięciu, jeżeli nie stanowi innego przestępstwa. Czyn jest zagrożony karą pozbawienia wolności od 2 do 5 lat. Jeżeli sprawca działa w sposób niebezpieczny dla życia lub zdrowia, albo stosuje tortury, podlega karze pozbawienia wolności od 6 do 10 lat. Bezprawne umieszczenie lub przetrzymywanie w szpitalu psychiatrycznym osoby oczywiście zdrowej jest zabronione przez art. 184 ust. 1 pod groźbą grzywny, ograniczenia wolności do 3 lat lub pozbawienia wolności do 3 lat z możliwością orzeczenia zakazu wykonywania zawodu lub zajmowania stanowiska. Jeżeli nieumyślnie spowodowano szczególnie ciężkie następstwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 5, z możliwością orzeczenia zakazu wykonywania zawodu lub zajmowania stanowiska.

Porwanie jest, zgodnie z art. 182 ust. 1, tajnym lub jawnym zyskaniem władztwa nad osobą na skutek podstępny, nadużycia zaufania, użycia przemocy lub jej groźby, o ile czyn nie stanowi wzięcia zakładnika, określonego w art. 291 jako przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu. Sprawca porwania w typie podstawowym podlega karze pozbawienia wolności od 5 do 7 lat z możliwością konfiskaty mienia. Art. 182 ust. 2 tworzy szereg typów kwalifikowanych. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu w odniesieniu do oczywiście małoletniego²²; w odniesieniu do dwóch lub więcej osób; działanie w celu osiągnięcia korzyści; w celu wykorzystania seksualnego lub innego; w celu pozyskania narządów lub tkanek; popełnienie czynu przez grupę osób za uprzednim porozumieniem; a także działanie w sposób niebezpieczny dla życia lub zdrowia bądź z zastosowaniem tortur, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 5 do 15 lat z możliwością orzeczenia konfiskaty.

²² Zgodnie z art. 108 k.k. Białorusi chodzi o osobę, która nie ukończyła 18 lat życia.

Kolejny typ kwalifikowany jest określony w art. 182 ust. 3. Znamieniem kwalifikującym jest nieumyślne spowodowanie następstwa w postaci śmierci, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub innych ciężkich następstw bądź działanie w ramach zorganizowanej grupy przestępczej. Czyn ten jest zagrożony karą 10 do 15 lat pozbawienia wolności i konfiskatą mienia.

Art. 291 ust. 1 reguluje typ podstawowy wzięcia zakładnika. Czyn polega na pochwyceniu lub przetrzymywaniu osoby jako zakładnika w połączeniu z groźbą zabójstwa, spowodowania obrażenia ciała lub dalszego przetrzymywania w celu zmuszenia państwa, organizacji międzynarodowej, osoby prawnej lub fizycznej, albo grupy osób do wykonania lub powstrzymania się od jakiegoś działania, jako warunku uwolnienia zakładnika. Czyn w typie podstawowym jest zagrożony karą pozbawienia wolności od 5 do 10 lat. Ust. 2 tworzy typ kwalifikowany. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przez grupę osób za uprzednim porozumieniem; popełnienie czynu ponownie; działanie w sposób niebezpieczny dla życia lub zdrowia bądź z zastosowaniem tortur lub męczarni; popełnienie czynu w odniesieniu do oczywiście małoletniego; w odniesieniu do dwóch lub więcej osób; działanie w celu osiągnięcia korzyści lub na zlecenie. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 do 12 lat, z możliwością orzeczenia konfiskaty.

Kolejny typ kwalifikowany zawarty jest w art. 291 ust. 3. Popełnienie czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub nieumyślne spowodowanie śmierci pokrzywdzonego, albo spowodowanie umyślnie bądź nieumyślnie innych ciężkich następstw stanowi czyn zabroniony pod groźbą kary od 10 do 15 lat pozbawienia wolności z możliwością orzeczenia konfiskaty mienia.

Przepis zawiera dodatkową uwagę, że w razie dobrowolnego lub następującego na żądanie władz zwolnienia pokrzywdzonego sprawca nie podlega karze.

Mołdawski k.k. zna porwanie (art. 164), uprowadzenie małoletniego przez dorosłego krewnego (art. 164¹), bezprawne pozbawienie wolności (art. 166), niewolnictwo i praktyki podobne do niewolnictwa (art. 167) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (art. 169).

Zgodnie z art. 166 ust. 1 bezprawne pozbawienie wolności, jeżeli nie stanowi porwania, podlega karze pracy społecznej na okres od 120 do 240 godzin lub pozbawieniu wolności do 2 lat. Art. 166 ust. 2 przewiduje szereg typów kwalifikowanych. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przeciwko dwóm lub więcej osobom; osobie, o której sprawca wie, że jest małoletnia²³, kobiecie w ciąży, albo z wykorzystaniem powszechnie znanej bezradności

²³ Art. 54 k.k. Mołdawii stanowi, że małoletnim jest osoba, która nie ukończyła 18 lat życia.

ofiary, wynikającej z podeszłego wieku, choroby, niepełnosprawności fizycznej lub psychicznej lub z innego powodu; przez dwie lub więcej osób; działanie z użyciem przemocy groźnej dla życia lub zdrowia; użycie broni lub innego przedmiotu używanego, jak broń. Karą w typie kwalifikowanym jest pozbawienie wolności od 2 do 7 lat. W wypadku spowodowania śmierci, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego naruszenia zdrowia sprawca podlega karze od 5 do 10 lat pozbawienia wolności.

Porwanie (art. 164) jest w istocie także kwalifikowanym typem pozbawienia wolności. Pojęcie to nie ma definicji. Art. 164 ust. 1 stanowi tylko, że porwanie jest zagrożone karą od 2 do 6 lat pozbawienia wolności. Art. 164 ust. 2 przewiduje szereg typów kwalifikowanych. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przeciwko dwóm lub więcej osobom; osobie, o której sprawca wie, że jest małoletnia, kobiecie w ciąży, albo z wykorzystaniem powszechnie znanej bezradności ofiary, wynikającej z podeszłego wieku, choroby, niepełnosprawności fizycznej lub psychicznej lub z innego powodu; popełnienie czynu przez dwie lub więcej osób; działanie z użyciem przemocy groźnej dla życia lub zdrowia; działanie dla zysku; użycie broni lub innego przedmiotu używanego, jak broń. Sprawca podlega karze od 4 do 10 lat pozbawienia wolności. Popełnienie czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub ze spowodowaniem śmierci, ciężkiego naruszenia ciała lub zdrowia skutkuje karą od 6 do 13 lat. Typem uprzywilejowanym jest porwanie małoletniego przez dorosłego najbliższego krewnego (art. 164¹). Sprawca podlega grzywnie do 300 standardowych stawek, pracy społecznej od 180 do 240 godzin lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy.

Jako typ zbliżony do pozbawienia wolności można postrzegać niewolnictwo i praktyki podobne do niego, stypizowane w art. 167, który jest w prawie mołdawskim uznany za przestępstwo przeciwko wolności. Jego omawianie pozostaje poza zakresem niniejszej pracy.

Istnieje też wzięcie zakładnika (art. 280), będące przestępstwem przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu oraz art. 218 – wzięcie zakładnika – przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu publicznemu²⁴.

Dla państw powstałych w wyniku rozpadu ZSRS charakterystyczne jest istnienie typu pozbawienia wolności polegającego na umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym. Typ taki zna też mołdawski k.k. – w art. 169. W typie podstawowym, określonym w ust. 1, polega na umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym osoby, która jest oczywiście psychicznie zdrowa. Sprawca podlega

²⁴ Typ ten ma bardzo podobny kształt we wszystkich państwach powstałych po rozpadzie ZSRS, dlatego szczegółowo został omówiony tylko na gruncie rosyjskim i białoruskim.

karze pozbawienia wolności do lat 3, połączonej z pozbawieniem prawa do wykonywania określonego zawodu lub zajmowania określonego stanowiska do lat 3. Art. 167 ust. 2 typizuje czyn kwalifikowany przez nieumyślnie spowodowane następstwo w postaci śmierci albo ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, zagrożony pozbawieniem wolności od 3 do 7 lat z pozbawieniem prawa do wykonywania zawodu lub zajmowania stanowiska od 3 do 5 lat.

Norweski k.k. reguluje pozbawienie wolności w art. 223 § 1. Zgodnie z nim, kto bezprawnie pozbawia inną osobę wolności, a także kto do tego podlega lub pomaga, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5. Jeżeli pozbawienie wolności trwało ponad miesiąc lub spowodowało szczególne cierpienie pokrzywdzonego albo poważny uszczerbek na jego zdrowiu, bądź skutkowało śmiercią jakiegokolwiek osoby, kara pozbawienia wolności nie może być niższa od roku (art. 223 § 2). Jeżeli sprawca spiskuje z inną osobą w celu popełnienia czynu zabronionego przez art. 223 § 2, podlega zgodnie z art. 223 § 3 karze do 10 lat pozbawienia wolności.

W k.k. **Bułgarii** stypizowano porwanie (art. 142), bezprawne pozbawienie wolności (142a) i wzięcie zakładnika (art. 143a). Porwanie w art. 142 § 1 nie jest zdefiniowane. Przepis stanowi, że kto porywa inną osobę, podlega karze od 3 do 10 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z art. 142 § 2, sprawca podlega karze od 7 do 15 lat pozbawienia wolności, jeżeli: sprawca w czasie popełnienia czynu był uzbrojony, czyn popełniły dwie lub więcej osób; porwano kobietę w ciąży lub osobę do 18 lat; porwana została osoba, której przysługiwała ochrona międzynarodowa; czyn został popełniony przez osobę zajmującą się ochroną lub przedstawiającą się jako taka; porwano dwie lub więcej osób; czyn popełniono w ramach lub na zlecenie zorganizowanej grupy przestępczej zlecenie. Jeżeli czyn jest popełniony ponownie lub sprawca jest niebezpiecznym recydywistą, jeżeli czyn spowodował szczególnie szkodliwe następstwa, porwany był traktowany szczególnie brutalnie, czyn był popełniony ze szczególną brutalnością lub w sposób szczególnie niebezpieczny dla życia lub zdrowia; a także w wypadkach, kiedy zwolnienie porwanego zostało uzależnione od spełnienia określonych żądań, sprawca podlega karze od 10 do 20 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności i całkowitej lub częściowej konfiskaty majątku.

Art. 142 § 1 typizuje bezprawne pozbawienie wolności innej osoby, które nie jest jej porwaniem. Czyn jest zagrożony karą pozbawienia wolności do 6 lat. Art. 142 § 5 stanowi, że § 1 dotyczy też przypadków, gdy pokrzywdzony zostaje pozbawiony wolności jako chory psychicznie.

Zgodnie z art. 142 § 2, jeżeli czyn jest popełniony przez przedstawiciela władzy z naruszeniem obowiązków, sprawca podlega karze od 2 do 8 lat pozbawienia wolności. Jeżeli czyn został popełniony z pokrzywdzeniem kobiety ciężarnej lub małoletniego²⁵, lub dziecka²⁶ sprawca podlega karze od 3 do 10 lat pozbawienia wolności (art. 142 § 3). Jeżeli sprawca działa w sposób okrutny, niebezpieczny dla zdrowia lub jeżeli pozbawienie wolności trwało ponad 48 godzin, podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 12 lat (art. 142 § 4).

Art. 143a § 1 stanowi, że kto bierze lub przetrzymuje zakładnika, którego zwolnienie uzależnia od spełnienia określonego warunku przez państwo, organ państwowy czy inną osobę, podlega pozbawieniu wolności od 1 do 8 lat. Jeżeli sprawca grozi pozbawieniem życia albo spowodowaniem ciężkiego²⁷ lub średniego²⁸ uszczerbku na zdrowiu, podlega karze od 2 do 12 lat pozbawienia wolności (art. 143a § 2).

K.k. **Chorwacji** typizuje bezprawne pozbawienie wolności (art. 124) i porwanie (art. 125). Ponadto w art. 171 stypizowane jest wzięcie zakładnika. Przepis ten mieści się w rozdziale XIII dotyczącym przestępstw przeciwko dobrom chronionym międzynarodowo.

Bezprawne pozbawienie wolności polega (art. 124 ust. 1) na bezprawnym zatrzymaniu, przetrzymywaniu lub pozbawieniu w inny sposób wolności osoby. Sprawca podlega karze od 3 miesięcy do 3 lat pozbawienia wolności. Jeżeli czyn został popełniony przez funkcjonariusza wykonującego obowiązki, karą jest pozbawienie wolności od 3 miesięcy do 5 lat (art. 124 ust. 2). W razie popełnienia czynu przeciwko dziecku²⁹ małoletniemu³⁰, gdy pozbawienie wolności trwało ponad 15 dni, jeżeli sprawca działał okrutnie lub spowodował naruszenie zdrowia lub inne ciężkie skutki, a także jeżeli czyn został popełniony w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, sprawca podlega karze od 3 do

---

²⁵ Małoletnim jest osoba, która ukończyła lat 14, a nie ukończyła 18 (art. 31 § 2 k.k. Bułgarii).

²⁶ Dzieckiem jest osoba, która nie ukończyła 14 lat życia (art. 32 § 1 k.k. Bułgarii).

²⁷ Pojęcie to definiuje art. 128 § 2 obejmując nim szereg przypadków spowodowania poważnego trwałego kalectwa.

²⁸ Pojęcie to definiuje art. 129 § 2 k.k. Bułgarii, obejmując nim szereg przypadków spowodowania trwałego kalectwa, powodującego mniejsze deficyty, niż wskazany w art. 128 § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu.

²⁹ Zgodnie z art. 69 ust. 9 k.k. Chorwacji dzieckiem jest osoba, która nie ukończyła 14 lat życia.

³⁰ Zgodnie z art. 69 ust. 10 k.k. Chorwacji małoletnim jest osoba, która nie ukończyła 18 lat życia.

12 lat pozbawienia wolności (art. 124 ust. 3). Jeżeli następstwem czynu jest śmierć, sprawca podlega karze od 3 do 15 lat (art. 124 ust. 4).

Art. 125 ust. 1 tworzy porwanie w typie podstawowym. Czyn polega na pozbawieniu wolności w celu zmuszenia innej osoby do określonego zachowania i podlega karze od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z art. 125 ust. 2, jeżeli czyn jest popełniony przeciwko dziecku lub małoletniemu, sprawca grozi śmiercią lub ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu³¹ bądź zdrowie pokrzywdzonego jest poważnie zagrożone, albo gdy zostały spowodowane inne poważne następstwa, a także, jeżeli czyn jest popełniony w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 12 lat. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć, sprawca podlega karze od 3 do 15 lat (art. 125 ust. 3). Podobna jest regulacja art. 171, który typizuje wzięcie zakładnika. Od porwania czyn różni się tym, że sprawca nie oczekuje określonego zachowania od danej osoby, lecz od państwa lub organizacji międzynarodowej, a także, że już w typie podstawowym znamieniem czynu jest groźba zabójstwa zakładnika. Czyn w typie podstawowym zagrożony jest karą od 3 do 15 lat pozbawienia wolności. Znamieniem typu kwalifikowanego określonego w art. 171 ust. 2 jest zabójstwo zakładnika. Sprawca takiego czynu podlega karze od 10 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności. Natomiast, jeżeli śmierć pokrzywdzonego jest nieumyślnie spowodowanym następstwem czynu, sprawca podlega karze nie mniejszej niż 5 lat pozbawienia wolności (art. 171 ust. 3).

Łotewski kodeks karny zna pozbawienie wolności (§ 152), porwanie (§ 153), wzięcie zakładnika (§ 154) i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym (§ 155).

§ 152 ust. 1 typizuje zachowanie polegające na bezprawnym odjęciu pokrzywdzonemu wolności określania, gdzie chciałby przebywać. Czyn ten jest zagrożony karą tzw. czasowego pozbawienia wolności (pozbawienia wolności od 15 dni do 3 miesięcy), pracy społecznej lub grzywny. § 152 ust. 2 tworzy typ kwalifikowany. Znamionami kwalifikującymi są: działanie w sposób niebezpieczny dla życia lub zdrowia, powodowanie fizycznych lub psychicznych cierpień, przetrzymywanie pokrzywdzonego przez okres przekraczający tydzień; popełnienie czynu ponownie; popełnienie czynu przez grupę osób działających za uprzednim porozumieniem. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 3, karze pracy społecznej lub grzywnie z możliwością zastosowania dozoru na czas do 3 lat. Jeżeli działa w ramach zorganizowanej grupy

---

³¹ Pojęcie to wprowadza art. 99 ust. 1 k.k. Chorwacji, nie definiując go jednak.

albo spowodował poważne następstwa, podlega karze pozbawienia wolności do lat 7, z możliwością konfiskaty majątku i zastosowania dozoru probacyjnego na czas do 3 lat.

Porwanie w typie podstawowym (§ 153 ust. 1) polega na zawładnięciu osobą z użyciem groźby, przemocy, oszustwa lub wykorzystania stanu bezradności. Czyn jest zagrożony karą do 5 lat pozbawienia wolności, czasowym pozbawieniem wolności; pracą społeczną lub grzywną z możliwością zastosowania dozoru probacyjnego na czas do 3 lat. W razie popełnienia czynu ponownie lub porwania małoletniego, sprawca podlega karze do 7 lat pozbawienia wolności z możliwością konfiskaty majątku i zastosowania dozoru probacyjnego na czas do 3 lat (§ 153 ust. 2).

Zgodnie z § 153 ust. 3, jeżeli pokrzywdzonym było dziecko albo sprawca spowodował poważne następstwa, a także jeżeli czyn został popełniony przez zorganizowaną grupę, możliwe jest wymierzenie kary od 3 do 12 lat pozbawienia wolności z fakultatywną konfiskatą mienia.

§ 154 ust. 1 normuje wzięcie zakładnika z groźbą zabójstwa, spowodowania uszczerbku na zdrowiu lub dalszego przetrzymywania w celu skłonienia osoby fizycznej, prawnej, lub grupy osób do określonego działania lub zaniechania, jako warunku zwolnienia. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 10 lat z możliwością konfiskaty i zastosowania dozoru probacyjnego do 3 lat. Zgodnie z § 154 ust. 2, jeżeli pokrzywdzonym było dziecko albo sprawca spowodował poważne następstwa, a także jeżeli czyn został popełniony przez zorganizowaną grupę, możliwe jest wymierzenie kary od 3 do 12 lat z możliwością konfiskaty i zastosowania dozoru probacyjnego do 3 lat. Zgodnie z § 154 ust. 3, jeżeli pokrzywdzonym było dziecko, albo sprawca spowodował poważne następstwa, a także jeżeli czyn został popełniony przez zorganizowaną grupę, możliwe jest wymierzenie kary od 5 do 15 lat pozbawienia wolności z fakultatywną konfiskatą.

K.k. **Ukrainy** typizuje bezprawne pozbawienie wolności w art. 146, wzięcie zakładnika w art. 147 i bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym w art. 151.

Zgodnie z art. 146 ust. 1 bezprawne pozbawienie wolności lub porwanie podlega karze do 3 lat pozbawienia wolności lub do 3 lat ograniczenia wolności. Zgodnie z art. 146 ust. 2 popełnienie czynu w odniesieniu do małoletniego, w celu osiągnięcia korzyści, wobec dwóch lub więcej osób, przez dwie lub więcej osób działających w porozumieniu, w sposób niebezpieczny dla życia lub zdrowia, połączone z zadawaniem cierpienia fizycznego lub psychicznego lub znęcania się, z użyciem broni, przez dłuższy czas – podlega karze ograni-

czenia wolności od 1 do 5 lat lub karze pozbawienia wolności na ten sam czas. Natomiast w razie popełnienia czynu przez zorganizowaną grupę przestępczą lub w wypadku wystąpienia poważnych następstw, możliwe jest wymierzenie kary od 1 do 10 lat pozbawiania wolności (art. 146 ust. 3).

Wzięcie zakładnika polega, zgodnie z art. 147 ust. 1, na pochwyceniu lub przetrzymywaniu osoby jako zakładnika w celu zmuszenia krewnych zakładnika, państwa, instytucji, przedsiębiorstwa, organizacji lub osoby do wykonania lub powstrzymania się od wykonania działania, jako warunku zwolnienia zakładnika. Czyn jest zagrożony pozbawieniem wolności od 5 do 8 lat. Zgodnie z art. 147 ust. 2 w razie popełnienia czynu przez zorganizowaną grupę przestępczą lub w wypadku wystąpienia poważnych następstw, możliwe jest wymierzenie kary od 7 do 15 lat.

Art. 151 ust. 1 typizuje bezprawne umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym zdrowego człowieka. Karą jest areszt od 3 do 6 miesięcy, ograniczenie wolności od 1 do 2 lat, pozbawienie wolności na ten sam czas z możliwością orzeczenia zakazu prowadzenia określonej działalności do lat 3. Znamieniem kwalifikującym typu z art. 151 ust. 2 jest wystąpienie ciężkich następstw. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 5 lat z możliwością orzeczenia zakazu prowadzenia określonej działalności do lat 3.

K.k. **Estonii** typizuje uprowadzenie (§ 134), wzięcie zakładnika (§ 135), bezprawne pozbawienie wolności (§ 136).

Bezprawne pozbawienie wolności jest w typie podstawowym (§ 136 ust. 1) zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności. Jeżeli czyn popełniono z pokrzywdzeniem osoby do lat 18 lat, sprawca podlega karze od 1 do 5 lat pozbawienia wolności (§ 136 ust. 2).

Uprowadzenie w typie podstawowym (ust. 1) polega na wzięciu lub przetrzymywaniu osoby, podstępem, przemocą lub groźbą, w stanie, w którym możliwe jest poniżanie jej ze względu na rasę, płeć lub z innych przyczyn, w miejscu i warunkach, w których pozbawiona jest ochrony przed tego rodzaju traktowaniem i nie ma możliwości zmiany tego stanu. Czyn podlega grzywnie lub karze do 5 lat pozbawienia wolności. Typ kwalifikowany określa ust. 2. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przeciwko dwóm lub więcej pokrzywdzonym, przeciwko osobie, która nie ukończyła 18 lat życia, sprawca podlega karze od 2 do 8 lat pozbawienia wolności.

Wzięcie zakładnika typizuje § 135. Jego typ podstawowy (ust. 1) polega na pozbawieniu wolności człowieka w celu zmuszenia osoby trzeciej przez groźbę zabicia go, spowodowania uszczerbku na zdrowiu lub dalszego przetrzymywania do działania lub zaniechania. Sprawca podlega karze od 2 do 12

lat pozbawienia wolności. Jeżeli czyn jest popełniony przeciwko co najmniej dwóm pokrzywdzonym lub przeciwko osobie, która nie ukończyła 18 lat życia, sprawca podlega karze od 5 do 15 lat pozbawienia wolności (§ 135 ust. 2).

Na gruncie bezprawnego pozbawienia wolności dają się wyodrębnić dwie tendencje modelowe. Jedna polega na możliwie syntetycznym ujęciu typu. Istnieje pozbawienie wolności w typie podstawowym, bez typów kwalifikowanych. Niekiedy pojawia się typ wzięcia zakładnika, jako ten, w wypadku którego istnieje inny jeszcze, niż wolność lokomocyjna, przedmiot ochrony. Jest to model nietypowy, choć zapewne najbardziej praktycznie wydajny. Znacznie częściej spotykany jest model skomplikowany i kazuistyczny. Pozbawienie wolności jest w jego wypadku rozbite na kilka lub kilkanaście typów. Istnieje mnogość okoliczności kwalifikujących. Także i tu często pojawia się typ wzięcia zakładnika, a obok niego porwanie. Jego stosunek do bezprawnego pozbawienia wolności jest w co najmniej kilku prezentowanych regulacjach niejednoznaczny. W większości analizowanych przypadków nie tyle można mówić o przynależności do określonego modelu, co o posiadaniu pewnych cech modelowych. Pierwsza grupa to regulacje ściśle syntetyczne. Ten model jest tylko teoretyczny. W praktyce nie istnieje. Druga grupa to model syntetyczny z dodanym typem wzięcia zakładnika. Jest to model rzadko spotykany. Trzeci model to model kazuistyczny, z wieloma typami kwalifikowanymi pozbawienia wolności i wzięcia zakładnika. W czwartym modelu istnieje dodatkowo porwanie. Model czwarty może być budowany na drugim (rzadko) i na trzecim (jest to reguła). Wreszcie dla państw postsowieckich (należących do typu czwartego) charakterystyczny jest dodatkowy typ pozbawienia wolności przez umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym. Polska regulacja przedstawia się na tym tle korzystnie, jako należąca do modelu drugiego, a więc mało skomplikowanego i wydajnego praktycznie.

Summary

The article is to discuss models of accountability for crimes against freedom in selected European countries in the continental system of criminal law. In turn discussed the system of offenses against freedom and then crimes of illegal deprivation of freedom, human trafficking, threat, stalking and impersonation, coercion, taking the image of a naked person, medical treatment without consent and violation of domestic peace in different countries. The whole discussion is an attempt to extract the model solutions.

Keywords: crimes against freedom, illegal deprivation of freedom, human trafficking, threat, stalking and impersonation, coercion, taking the image of a naked person, medical treatment without consent and violation of domestic peace.

Słowa kluczowe: przestępstwa przeciwko wolności, pozbawienie wolności, handel ludźmi, groźba, stalking i podszywanie się, zmuszanie, utrwalanie wizerunku nagiej osoby, zabieg leczniczy bez zgody i naruszenie miru domowego.